

"BAERNE"

Tijdschrift van de Historische Kring "Baerne".

4e jaargang - nummer 2 - juni 1980

Verschijnt vier maal per jaar.

Losse nummers à f 1,50 verkrijgbaar bij mevrouw N. Kuyt-Smit,
Van Wassenaerlaan 16, Baarn.

Redactie : L.M. Bijvanck-Dingemans
J. Kruidenier
E. Witsenburg-Horsman

Typewerk : M. Reitsma

Redactie-adres : J. Kruidenier, Smutslaan 2, Baarn.
Tel. 02154 - 17860.

o-o-o-o

De Historische Kring "Baerne" stelt zich ten doel het bestu-
deren van en belangstelling kweken voor geschiedenis in het
algemeen en van Baarn in het bijzonder. Zij tracht dit doel
te bereiken door middel van het organiseren van lezingen,
excursies, tentoonstellingen en het uitgeven van een eigen
tijdschrift.

Naast deze algemene activiteiten bestaat de mogelijkheid toe
te treden tot de volgende werkgroepen:

1. De werkgroep Oudheidkamer

Deze groep houdt zich o.a. bezig met het beheer en het
uitbreiden van de kollektie Gemeentelijke Oudheidkamer.

Inlichtingen: mevrouw J. v.d. Brink, Prof. Meijerslaan 10,
Baarn. Tel. 02154 - 20161.

2. De werkgroep Archeologie (Arwe)

Inlichtingen: mevrouw A. Westerling, Kroningslaan 4,
Baarn. Tel. 02154 - 15587.

Dagelijks Bestuur van de vereniging:

Voorzitter : mevrouw G.H. Grootendorst
Secretaris : de heer B. Braat
Penningmeester : de heer E. v.d. Steeg, Talmalaan 39,
Baarn. Tel. 02154 - 17571.

Postadres van de vereniging: postbus 326, Baarn.

Bankrekeningnummer: 30.47.282.92 t.n.v. H.K. Baerne
(gironummer van de bank: 4192133).

I N H O U D

1. Van de Redactie
2. Baarnse persoonlijkeden II door J. Kruidenier
3. Herinneringen aan Schoonoord door E. Witsenburg-Horsman
4. Waar en wie (oude foto's)
5. Door u
6. Programma 1980

0-0-0-0

VAN DE REDAKTIE

Hier is dan eindelijk het tweede nummer van "Baerne" van deze jaargang!

Hoewel wij een mei-nummer gepland hadden, is het een juni-nummer geworden. Onze excuses hiervoor; planning schijnt niet onze sterkste kant te zijn.

In dit nummer treft u het tweede artikel over Schoonoord aan en het vervolg in de serie Baarnse persoonlijkeden; deze keer gewijd aan de schrijfster Augusta de Wit, die haar laatste twee levensjaren in Baarn doorbracht.

De heer V.d. Pol leverde weer foto's voor de rubriek "Waar en Wie" en verscheidene lezers gaven gehoor aan onze oproep om kopij in te zenden voor de rubriek "Door u". Daarvoor onze hartelijke dank.

Het typewerk werd weer uitstekend verzorgd door Meta Reitsma.

0-0-0-0

Augusta de Wit : (1864- 1939).

AUGUSTA DE WIT

9 februari 1939 overleed in pension Groot-Malvahoeve, Cantonlaan 19 te Baarn, de bekende schrijfster Augusta de Wit.

De laatste twee jaar van haar leven heeft ze ernstig ziek in ons dorp doorgebracht, waar ze ook haar laatste novelle : "Liefde en geweld langs de Barito " op haar ziekbed heeft geschreven.

Zij werd op 26 november te Siboga (Sumatra) geboren. In 1873 kwam zij als klein meisje met haar ouders naar Nederland.

Ze studeerde aan de universiteiten van Londen en Cambridge en was van 1894-1896 lerares aan de H.B.S. voor meisjes te Batavia en daarna gedurende enkele jaren dagbladoorrespondente, eerst te Den Haag en later te Berlijn. Ze schreef o.a. voor de N.R.C. een letterkundige rubriek.

In 1905 vestigde ze zich te Laren en ondernam in 1910 een reis naar Indië, die drie jaren duurde. Daarna woonde ze in Berlijn, München, Parijs, Granow (Duitsland) en de laatste jaren in Baarn.

Haar werk:

Hoewel we geen uitgebreide litteraire beschouwing zullen geven, willen we toch beknopt iets over haar werk vertellen.

Augusta de Wit behoorde tot de schrijversgeneratie die na de beweging van '80 opkwam. Haar werk was verwant met dat van de Meester, Coenen, Robbers, van Schendel en Henriëtte Roland Holst, die tevens haar beste vriendin was.

De inspiratie voor haar boeken vond ze in het toenmalige Nederlands-Indië. In 1898 verscheen haar eerste bundel: "Verborgene bronnen" en in 1902 haar meest bekende werk: "Orpheus in de dessa". Deze bekendheid werd vooral veroorzaakt door het voorkomen van dit boek op de boekenlijsten van generaties middelbare scholieren. Niet omdat het noodzakelijkerwijs haar beste boek zou zijn, maar wel omdat het het dunste is.

In dit boek worden de figuren van Si Bengkok en ingenieur Bake, die de Oosterse en Europese cultuur symboliseren, tegenover elkaar gesteld. Bake trekt zich tijdelijk het lot van het Javaanse jongetje aan, maar verliest hem weldra uit het oog door zijn zucht naar geld verdienen, en wordt zo de oorzaak van zijn dood.

Van haar uitgebreide oeuvre noemen we verder nog:

- 1910 Het gulden sprookjesboek
- 1921 Natuur en mensen in Indië
- 1923 Een Javaan
- 1927 De avonturen van een muzikant
- 1930 De wijdere wereld
- 1932 Gods goochelaartje

Haar Baarnse periode:

Van haar laatste twee jaar die zij in pension Groot-Malvahoeve aan de Canton laan heeft doorgebracht, is ons maar weinig bekend.

Wat wij hiervan weten danken wij aan de heer van Loon, die tijdens de laatste oorlogsjaren ijverig gespeurd heeft naar biografische bijzonderheden. Van Loon was nl. van plan na de oorlog een Kabinet van Baarnse letterkundigen en schilders op te richten.

In het archief van de oudheidkamer bevindt zich de door hem gevoerde correspondentie met o.a.:

De heer Willumeit uit Baarn, een neef van Augusta.

Zuster Mulder, de direktrice van het pension.

Mej. S. de Jonghe uit Gent, die bezig was met het schrijven van een proefschrift.

Wij komen hieruit te weten, dat Augusta de Wit op 12 juni 1937 uit Granow (Duitsland), waar haar zuster woonde, naar Baarn is gekomen.

Ze leed aan Angina Pectoris, kwam hoogst zelden buiten, en werd in een rolstoel gereden. Ze had bijna geen contacten met anderen, was sterk vereenzaamd, te meer daar haar meeste familie in het toen onbereikbare Nederlands-Indië verbleef.

Haar laatste boek heeft ze op haar ziekbed in opdracht geschreven, het was nl. het geschenk ter gelegenheid van de boekenweek in maart 1939.

Ze heeft het zelf niet meer in boekvorm gezien, want ze overleed op 9 februari van dat jaar.

Op 13 februari werd ze begraven te Oosterbeek, waarbij ds J. Thomson, predikant van de Nederlandse Protestantenvbond uit Baarn, een toespraak hield.

J. Kruidenier.

HERINNERINGEN AAN SCHOONOORD (II)

HET HUIS

Ja, dat huis!

Veel is er in de loop der jaren over gepraat, getheoretiseerd, gedebatteerd zelfs, maar nooit kwam er een afdoend antwoord op de vraag: "Wie bouwde Schoonoord?"

Nu is dat op zichzelf niet zo verbazingwekkend. Het is een bekend feit, dat - zeker omstreeks 1800 - de heren bouwers over het algemeen niet strak vasthielden aan een eigen stijl. Zij trokken met een map "voorbeelden" naar een cliënt en die kon dan zelf vaststellen wat hem beviel. Klassiek bijvoorbeeld met zuilen aan de voorgevel, Italiaans met krullen en loggia-achtige partijen, of landelijk zonder uitzonderlijke fraaiheden. Het kon allemaal. En zo kon het ook gebeuren dat er, behalve het Baarnse Schoonoord er in Vreeland een identiek herenhuis verrees, dat - wonderlijk genoeg - ook Schoonoord ging heten. We mogen aannemen dat degene die Schoonoord bouwde, de opdracht kreeg om een eenvoudig landhuis neer te zetten zonder tierelantijnen. De welgestelde stedelingen die zich een buitenplaats konden permitteren kozen vaak voor een sobere, maar wel comfortabele behuizing.

Schoonoord werd volgens de geldende regels een "klassicistisch" herenhuis, waaronder werd verstaan een vrij stereotype bouw: een breed voorfront met een lange achterbouw, een blauw pannendak met twee vierkante schoorstenen erop, lange openstaande ramen en witgepleisterd aan de voorzijde. Door deze officiële beschrijving wordt meteen de mythe als zou het voorhuis vóór een reeds bestaande boerderij zijn gebouwd, ontkracht. De simpele buitenplaats was feitelijk bedoeld als zomerverblijf. Er hoefden geen ontvangstruimten, geen bibliotheek, geen rookkamer of boudoir te worden ingecalculeerd. Wat de stadse eigenaars vooral voor ogen stond was: ruimte, frisse lucht, geen pracht en praal, geen grote hofhouding. Waarom de heer Scherenberg zich oorspronkelijk voor Schoonoord interesseerde is niet erg duidelijk. Hij bezat immers zijn exotische Chinese landhuis met omringend park? Speculatie-objekt? Niemand weet het.

De volgende bezitter, directeur van de tapijtweverij aan de Eemweg, heeft het pand misschien wel permanent bewoond. Maar Jonkheer Mr. Gerbrand Faas Elias bracht er jarenlang alleen de zomermaanden door. Zijn vele functies in Amsterdam bonden hem aan de hoofdstad.

De zomermaanden op het platteland hadden hun charme. Groot was de behuizing in die dagen niet voor patriciërs. Met een tuinkamer, "zaal", een eetvertrek en een herenkamer kwam men al een heel eind. De theekepel en de oranjerie waren geliefde pleisterplaatsen en in een schilderachtig prieeltje kon je ook rustig zitten mijmeren, lezen, borduren.

De slaapvertrekken boven - beneden was kennelijk ruimte overgehouden voor eventuele logé's - kennerkten zich voornamelijk door veel ruimte. Wie weet deelden de beide dochters één kamer, dat was niet ongebruikelijk in die dagen. Sliep Koningin Victoria tot de dag dat zij koningin werd niet bij haar moeder op de kamer?

Van badkamers had men overigens zo'n 150 jaar geleden nog niet veel weet, hetgeen de zaak ook vereenvoudigde.

Terug naar het huis.

Met z'n vijfsteensmuren kon het tegen een stootje. Tussen die muren liepen zware houten luiken op houten glijers. Een niet te onderschatten beveiliging en bovendien een afscherming voor de kou van buiten, die in april of eind september toch wel duidelijk merkbaar was. Natuurlijk waren er open haarden, maar uit principe werd er in de vorige eeuw van maart tot november alleen in noodgevallen gestookt.

Een sobere woonstee dus. Met één grote keuken, waar kennelijk ook de personeelsingang was met dubbele deuren en een opstap (later zouden die deuren worden gebarricadeerd door een aanrecht). Opvallend is wel hoe laag alles werd gehouden; een aanrecht was zeker niet meer dan 85 cm hoog en iemand van 1.65 m moest al bukken onder de schoorsteenkap, waar het fornuis stond.

Hoe de trap naar boven liep is een mysterie. Destijds poneerde de Baarnse architect Van Bronkhorst, die in het begin van deze eeuw tal van villa's ontwierp, dat er een soort draaitrap gelopen moet hebben, waar naderhand servieskast en werkhok werden geprojecteerd in de gang. Ook een vertegenwoordiger van Monumentenborg dacht later in die richting. De bovenverdieping werd scharp in twee delen gescheiden. Er was een glazen deur tussen het voorgedeelte en de zolderruimte aangebracht. De zolder was een grote kamer over de hele breedte van het achterhuis rijk; was dat soms het verblijf van kindervrouw of gouvernante, tevens kinder-, leer- en speelkamer? De drie diepe kasten wijzen wel in die richting; één voor de particuliere bezittingen van de kinderverzorgster, één voor het lesmateriaal en één voor speelgoed. Een mogelijkheid om te stoken was er overigens niet.

Vlak achter de glazen scheidingsdeur bevond zich nog een klein kamertje met kistee en steekraampje: verblijf van de huisknecht? Op de bovenste zolder lag een zeer primitieve, met hout beschoten dienstbodenkamer met twee dubbele bedsteden. Ruimte genoeg dus voor het personeel.

In de zestiger jaren van de vorige eeuw gaf de jongste dochter Faas Elias na de dood van haar ouders er kennelijk de voorkeur aan om Schoonbrin als permanente verblijfplaats te betrekken. Toen is er ongetwijfeld het één en ander veranderd, zowel binnens- als buitenshuis. De vreemde smalle trap zal er toen wel ingebouwd zijn om eronder kasten te kunnen realiseren.

Er is vermoedelijk opnieuw behangen, want in één van de kamers werden na de Tweede Wereldoorlog, toen er weer eens een nieuw papiertje op de muren moest, kranten uit het jaar 1865 gevonden; zij waren als grondpapier tegen de betengeling geplakt. Waarom de grote bovenachterkamer in tweeën gedeeld werd door een vliesdun schotje om zo twee kamers te krijgen, is ook een onopgelost raadsel. Een eeuw later werd dat fraaie vertrek weer in ere hersteld.

Ook het stenen schuurtje aan de noordzijde van het huis moet in die tijd zijn opgetrokken, voor welk doel is niet helemaal duidelijk. Misschien wel als bergplaats voor turf en kolen. In elk geval stond daar sedert onze heugenis een enorme kolenkist. Alles op de "Plaats", zoals de bezitting in de volksmond heette werd kennelijk tot kleinere, intiemere proporties teruggebracht. Stamde het eenvoudige houten koepeltje, dicht achter het huis gelegen, ook uit die dagen? Het is niet onmogelijk dat de freule alles wat dichterbij naar zich toetrok; dat de wandeling naar de theekepel, die over de velden en de Eem heenkeek, te ver werd om die te bereiken.

Het blijven supposities.

Ongeveer veertig jaar heeft de freule er geleefd. Een kalm bestaan mogen wij aannemen, in een haar dierbare en vertrouwde omgeving.

Toen mijn ouders in maart 1903 het huis betrokken was alles nog vrijwel in de oude staat gebleven. Er werd toen slechts het hoognodige gerenoveerd. De kamer achter de keuken werd in tweeën gesplitst; één helft werd personeelsverblijf, waar ook de naaimachine stond en de was werd gevouwen aan de grote ronde tafel; in de andere helft werd een badkamer geïnstalleerd, want inmiddels was zo'n vertrek noodzakelijk geworden. Waarom een badkamer beneden? Omdat mijn ouders het huis in den beginne alleen beneden bewoonden. Vijf kamers boden genoeg ruimte voor een jong gezin. Alleen Dirkje of Sijtje of Neeltje - ik weet de namen van die eerste gediensstigen niet meer - werd op het kleine bedstee-kamertje ondergebracht. Natuurlijk werd er ook een gasleiding aangelegd; de tijd van olielampen lag voor vader en moeder al heel ver in het verleden.

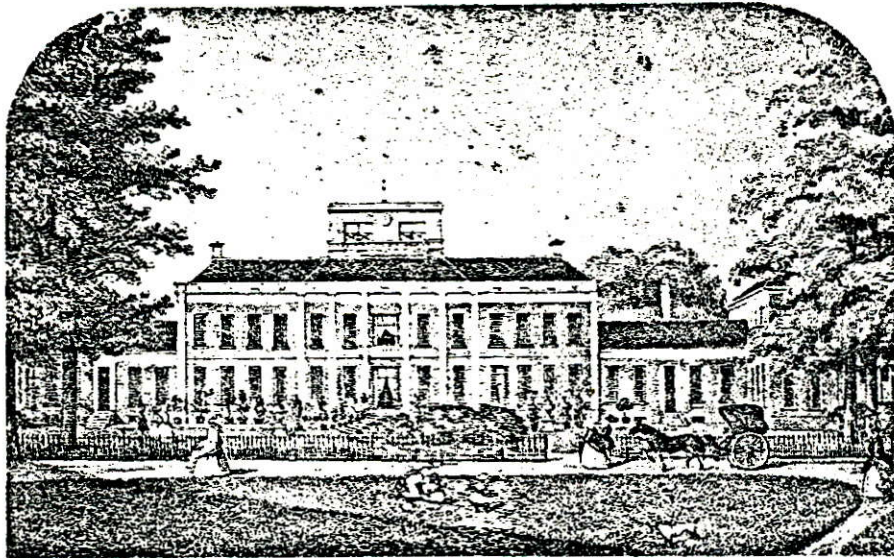
Vaag herinner ik mij nog de witgekalkte gang met ei-gele deuren. Pas in 1911 werd het huis grondig opgeknapt, in de stijl van die dagen wel te verstaan. De gele deuren werden overgeschilderd in donkerbruin, waar een werkje doorheen liep om een houtnerf te suggereren. De gang werd tot halverhoogte bekleed met glimmende tegels, die werden afgebiesd met een bronsgroene rand. De houten deurknoppen werden vervangen door koperen exemplaren. De bovenkamers kregen - eindelijk - nieuw behang; ook daar vond men kranten uit het jaar 1870. De Frans-Duitse oorlog vormde het voornaamste nieuws erin.

Ook de W.C.'s werden onder handen genomen. In een kort zijgangetje lag "de grote W.C.", uitgerust met een majestueuze mahoniehouten troon. Voor het personeel lag er een smal geval vlak naast de keuken; de bril van dit zitje was blank geschuurd. Deze prachtige zetels werden vervangen door zeer funktionele closets met waterspoeling. En er kwam ook een wasbak! Ongetwijfeld waren mijn ouders razend trots op al die vernieuwingen. Wij kinderen hadden daar niet zo veel erg in. Ik herinner me wel dat ik Schoonoord helemaal niet zo geweldig indrukwekkend vond. Vriendinnetjes woonden in huizen met veranda's of serres, met erkers en balkons, met drukbellen aan de voordeur. We vonden de lange marmeren gang net goed genoeg om in te hinkelen. De vensterbanken in de voorkamer waren inderdaad zo groot, dat je je er met een boek in kon nestelen, zonder dat iemand je zag. Maar verder? Dit was je huis, je was er geboren, je leefde er en dat was dat. Toen er na de Eerste Wereldoorlog elektrisch licht kwam, toen de badkamer eindelijk naar boven verhuisde, toen de pomp in de keuken met z'n massieve zwengel en zware koperen knop werd vervangen door een gewone kraan, toen alle slaapkamers van vaste wastafels met stromend water werden voorzien en er op de zolder twee vertrekken werden bijgebouwd, toen vonden we dat wel spannend, maar het besef langzamerhand in een historische omgeving te leven, ontbrak ten enen male. En dat was maar goed ook. Want hoe had mijn broer zich moeten uitleven in zijn kamer als hij de muren niet had mogen volplakken met foto's van vliegtuigen? En wat zou ik een verdriet hebben gehad als iemand de (afschuwelijke) roze zijden gordijntjes, die ik moeizaam in elkaar had zitten flansen om het strenge schoorsteengat op de meisjeskamer te verbergen, had weggenomen als zijnde niet passend bij de omgeving? Al die marmeren schoorstenen, die authentieke keukentegels, de binten en balken zonder een enkele spijker gevoegd op de zolder, de vleugeldeuren met geëtst glas... het raakte ons, kinderen, eenvoudig niet.

Totdat het huis ons in de schoot viel. Eén van de neven, die na de Tweede Wereldoorlog uit - toen nog - Nederlands Oost-Indië was gerepatrieerd en die met zijn gezin na de dood van vader Schoonoord betrok, kocht na een aantal jaren een kleinere, moderne woning. De grote vraag viel: Wat doen we met Schoonoord? En unaniem was de hele familie het er over eens dat dit huis niet roemloos mocht ten onder gaan. Het moest blijven staan op z'n ondergrond van wit zand - begin van de Heuvelrug? - het mocht niet uit de familie verdwijnen. Sterker nog: het mocht niet uit Baarn verdwijnen. Monumentenzorg kwam er aan te pas en op zekere dag werden we monument, hetgeen o.m. betekende dat er althans aan de buitenkant niets mocht worden veranderd. Binnenshuis hielden wij de vrije hand, maar veel vernieuwingsdrang zat er bij ons niet in.

De beide gezinnen die Schoonoord gingen bewonen kenden het huis tot in de kleinste hoeken en gaten en vonden het nog alleszins acceptabel als woonstee. Natuurlijk moest er het nodige vernieuwd en vervangen. Het interieur was nogal verwaarloosd; behalve een enkel nieuw behangetje en een zuinig kwastje verf hier en daar was er meer dan dertig jaar niets meer gebeurd. Een architect werd ons via Monumentenzorg aangewezen en de heer Rappange was eerlijk verrukt met de opdracht. Het waren voornamelijk fundamentele zaken die de aandacht vroegen: nieuwe parketvloeren, nieuwe marmeren drempels, er moesten badkamers bij gebouwd, de elektrische leiding vergde vernieuwing, de affreuze tegels in de gang werden verwijderd, het houtwerk kreeg een crème tint, die mede door de architect werd bepaald. De kachels verdwenen; we waren allemaal al jaren ingesteld op centrale verwarming. De stuc plafonds werden heel voorzichtig gereinigd en opnieuw uitgestoken. Helaas moest een linnen zoldering in de tuinkamer op het zuiden "verlucht met schilderijen van druiventrossen en wingerdranken" het onderspit delven. Het was te oud en te ver vergaan om gehandhaafd te kunnen worden. De wijnkelder viel ten offer aan de verwarmingsinstallatie; het kostte wel enige moeite om afscheid te nemen van die flauw gewelfde ruimte, waar vader de wijnvoorraad met zoveel aandacht en liefde had verzorgd. De namen van die prachtmerken klinken nog na: Château Margaux, Yquem, Lafitte De provisiekamer werd bevorderd tot garderobe: adieu eierrekken, potten jam en weckflessen en - van later tijden - conservenblikken.

160 jaar na de bouw van het huis probeerden we toch weer om iets van de oude stijl terug te brengen: met open haarden als weleer, met kroonluchters, met vernieuwde panelen op de bovengang, ja met zelfs een in glorie herstelde oude bedstee in de boven-achterkamer. Waarom ook niet? In het Popta-slot in Friesland vertonen ze zo'n slaapkoets met trots Bij het uitzoeken van het behang werd behoedzaam te werk gegaan. Toen de betengeling in de voorkamer werd verwijderd, werden wij verrast door een houtskooltekening op de muur van soldaten te paard en ... een contereitsel van Napoleon, met als onderschrift "Buonaparte". Het werkje was kennelijk uitgevoerd door een handwerksman, die in de ban van de grote keizer leefde. Kunstwaarde had de tekening niet; alles zit weer achter het behang verborgen. Dom genoeg kwam niemand op het idee om er een foto van te maken. We stuitten herhaalde malen op zaken waarmee we geen weg wisten: op dichtgemetselde deuren, op enorme roestige, met de hand gesmede spijkers, op een geweldige sleutel die nergens op paste en tot slot op een brokje dakgoot met de inscriptie: Piet en Dirk 1908. Vrij recent dus maar wel de moeite waard om het hoofd over te buigen. Leefden die Piet en Dirk nog in 1960? We zijn er niet achtergekomen. Zoals veel voor altijd verborgen zal blijven in een oud huis, waarover nooit iets werd opgetekend.

Met de aankoop van de prent van het paleis Soestdijk is het de oudheidkamer eindelijk gelukt een belangrijke serie prenten over Baarn en Soestdijk te completeren.

Deze serie koffieprenten bestaat uit 8 exemplaren. Vanwaar de naam koffieprenten? Veel weten we er niet over. Noch over de herkomst, noch over de lithograaf. De algemene mening is dat ze in het begin van de vorige eeuw bij de koffie cadeau gegeven werden, of is het de koffie-achtige bruine kleur waar de eerste druk van deze prenten de naam koffieprent aan te danken heeft? Helemaal zeker is men er niet van. Wel bijzonder is dat ze erg in de smaak van het publiek gevallen zijn.

Diverse tinten geven aan dat er heel wat herdrukken zijn geweest. (Laatste facillime ter gelegenheid van de opening van de Laanstraat-promenade)

De uitgaven zien er daardoor vaak heel verschillend uit, en de kleuren variëren van bruin (eerste druk) zacht getint tot hele felle kleuren.

Voor Baarn was het in ieder geval een serie om trots op te zijn.

Het waren n.l. vaak zeer fraaie en belangrijke plaatsen die op deze koffieprenten voorkwamen.

Terug komend op het aantal 8, is het misschien belangrijk te weten welke gezichten het zijn die deze serie prenten sieren :

1. Brink	3. Kasteel Groeneveld	5. Huize Canton	7. Hotel Trier
2. Hoofdstraat	4. Hotel Groeneveld	6. Paleis Soestdijk	8. Rusthoek

Zeker een heel bijzondere serie in de rij van prenten, die er over Baarn in de loop der eeuwen verschenen zijn.

Fred Kramer.

"DOOR U"

NEOLITISCHE VONDSTEN IN FRIESLAND

Het B.A.I. en het Fries Museum hebben bij Oldeboorn (5 km ten zuiden van Grouw) sporen van Neolitische mensen opgegraven. De vindplaats werd bij toeval ontdekt, doordat vuursteenmateriaal en aardewerkscherven in grond die uit een sloot was gegraven, werden gevonden. Uit boringen van de Rijks Geologische Dienst blijkt dat zich langs de zuidrand van de rivier de Boorn tal van zandkoppen bevinden. De sloot bleek door zo'n zandkop gegraven te zijn. Deze zandkoppen bevinden zich onder een in dikte wisselende laag veen en klei. Vondsten van deze ouderdom (+ 1500 v.Chr.) zijn voor het lage midden van Friesland uniek. Tot dusver werden ze alleen in Bornwird, bij Steenendam en op de Egbertsgaasten aangetroffen. De provinciaal archeoloog Elzinga hoopt ook op de andere zandkoppen, in de omgeving van Irnsum, vondsten te doen.

Gevonden is aardewerk van het klokbekertype en vrij veel vuursteen voorwerpen: een pijlpunt, schrapers en bijlen. Er is niets gevonden dat erop wijst dat de mensen landbouw hebben bedreven. De vele beenderen van o.a. een harder, een vissoort, een bever, een otter, een eend en een varken doen vermoeden dat de plek alleen aantrekkingskracht uitoefende zolang er voldoende vis en vogels waren. Er zijn tot op heden geen grondsporen van huizen gevonden. Het lijkt er dus op dat we hier met een jagerskamp, althans een tijdelijke verblijfplaats, te doen hebben.

Gertjan de Roller.

"DOOR U"

KURSUS MUIDERBERG

Van 17 april t/m 19 april 1980 hebben 5 leden van de ARWE deelgenomen aan twee lezingen en een excursie over archeologie te Muiderberg. Deze cursus was georganiseerd door het comité "Oud-Muiderberg".

De eerste avond werd verzorgd door Hans Fokkens. Hij behandelde "Archeologie in Nederland en hoe verricht men onderzoek daarnaar". Na een inleiding over wat archeologie inhoudt, gaf hij een overzicht van de hulpwetenschappen, gebruikt bij het archeologisch onderzoek: anthropologie, anthropobiologie, paleobotanie, palynologie, klimatologie, geologie, chemie, dendrochronologie en kernfysica (C-14). Hij ging bij de ouderdomsbepaling speciaal in op:

- de polynologie: de bestudering van soort en hoeveelheid van fossiele stuifmeelkorrels, ook wel pollenanalyse genoemd;
- dendrochronologie: de bestudering van jaarringen in oude houten balken en gebruiksvoorwerpen. Hiermee kan tot 6000 jaar terug gedateerd worden;
- de C-14 methode: het meten van het verlies van radio-activiteit van het tot zuivere koolstof teruggebracht stukje van het te dateren materiaal;
- ook de typologie werd in dit verband besproken.

Hierna besprak hij de archeologische en klimaatsperioden en de daarbij behorende culturen. Van de Oude Steentijd, het paleolithicum, zijn in Nederland weinig vondsten bekend, behalve uit het Jong paleolithicum de Hamburg Cultuur, de Tjonger en Ahrenberg Culturen.

Gedurende het mesolithicum, de Midden Steentijd, trad omstreeks het jaar 6500 v.Chr. een belangrijke klimaatsverbetering in, waarbij het Nauw van Calais werd gevormd en de Noordzee in grote lijnen haar huidige vorm kreeg.

Uit het neolithicum, de Jonge Steentijd, zijn in Nederland veel vondsten bekend. De belangrijkste ontwikkeling in deze tijd is het ontstaan van de landbouw. Dit is aangetoond door de vondsten van de platte gronden van grote boerderijen. Culturen uit deze tijd zijn: Bandkeramische, Swifterband, Michelsberg (Trechterbeker en hunebedden), Vlaardinger en de Seine-Oise-Marne (Standvoetbeker) Cultuur.

Vervolgens werden de metaaltijden besproken. De Bronstijd, verdeeld in vroege, midden en late Bronstijd en de IJzertijd. Van de eerste werden de Klokbekercultuur, de Hilversumcultuur met Hilversum, Drakenstein en Laren urnen en de bijbehorende grafheuvels besproken. Van de laatste werden de urnenvelden en veenlijken, de Hallstad Cultuur en de La Tène Tijd en de terpen besproken. De lezing werd opgeluisterd met veel dia's van vondsten en opgravingen. Bovendien had Hans ons zoals gebruikelijk voorzien van veel dokumentatie.

Op de tweede avond, 18 april, kregen wij een zeer boeiende lezing aan de hand van lichtbeelden van mevrouw Dra. Addink-Samplonius over "De geschiedenis van het Gooi en de Vechtstreek tot circa 1300 n.Chr."

Ze begon met te vertellen dat de computer van het R.O.B. niets kon vertellen over vondsten te Muiderberg. Dat hoeft niet te betekenen dat er niets is gevonden, maar wel dat er niets gemeld is. Ze vertelde verder over de wordingsgeschiedenis van het Gooi als een stuwwal uit de voorlaatste ijstijd (Saale). Deze hoge gronden waren in de prehistorie bewoningsgebieden. Uit het paleolithicum is hier niets gevonden. De eerste bewoners van het Gooi waren de jagers uit het mesolithicum (circa 6000 v.Chr.). De omringende lage gronden en venen waren jacht- en visgebieden. Uit deze periode zijn alleen kleine werktuigen bij de Aardjesberg gevonden. Het hoog gelegen Muiderberg heeft geen sporen van bewoning opgeleverd uit de prehistorie. De eerste sporen komen uit de Middeleeuwen. De samenstelling van de bodem zal hier vermoedelijk verantwoordelijk voor zijn. Pas in het neolithicum (Jonge Steentijd) is de landbouw tot ontwikkeling gekomen en vanaf die tijd dateert de invloed van de mens op de natuur (circa 5000 v.Chr.). Er heeft zich in die tijd een bevolkingsgroei voorgedaan.

Achtereenvolgens werden met dia's stenen werktuigen voor landbouw en jacht vertoond en de oudste geslepen bijl uit circa 3000 v.Chr. Hunebedden werden in het Gooi niet gevonden, vermoedelijk wegens gebrek aan grote zwerfkeien. De cultuur is hier wel geweest, wat blijkt uit de vondst van trapeziumvormige pijlpunten. Uit het neolithicum en de bronstijd zijn hier grafheuvels bekend. In deze tijd werd van inhumatie overgegaan tot crematie. Op de dia's werden voorbeelden van Hilversum-, Drakenstein- en Laren-urnen getoond.

In de IJzertijd kwamen urnenvelden voor op de Hilversumse heide. Veel is hiervan door schatgravers in de vorige eeuw opgegraven. Mevrouw Addink besloot haar lezing met te vertellen dat de 8e tot de 11e eeuw een moeilijke periode is geweest. In de 11e en de 12e eeuw vonden in onze omgeving enorme veranderingen plaats. Door het ontginnen van de venen en de bouw van dijken werd het lage land ook bewoonbaar.

Op zaterdag 19 april maakten wij na een inleiding in de Boskapel een zeer interessante excursie in de omgeving van Muiderberg en langs de Keverdijk. Een belangrijk punt uit de inleiding vond ik de mededeling dat omstreeks 1400 v.Chr. een grote storm heeft plaatsgehad, waarbij de strandwal bij Castricum werd doorbroken, waardoor grote gaten in het veen ontstonden en alle grote meren in Noord- en Zuid-Holland zijn ontstaan. Ook het Naardermeer en de Zuiderzee. Op de excursie werd eerst bij het kerkhof aangetoond met de grondboor dat de humuslaag maar zeer dun was en de landbouw daar dus veel later tot ontwikkeling gekomen is.

Bij de tweede stop, ten zuiden van Muiderberg, werd een dikke humuslaag van de vroegere Eng aangetroffen. De heer Schaftenaar bracht ons vervolgens naar een plaats ten zuiden van de Hakkelaarsbrug, waar vroeger, in de Middeleeuwen, het plaatsje Kever gelegen moet hebben. De afwateringssloten lopen nog allemaal van de Keverdijk naar de westelijk gelegen Vecht. Vervolgens bracht hij ons nog naar 3 andere plaatsen langs de Keverdijk, waar middeleeuwse scherven oude bewoning aantoonde. Het weer was koud en met regenbuien, maar de stemming was opperbest.

Alles met elkaar was dit een korte maar boeiende cursus, waarvoor de Arwe de Stichting dankbaar is dat de deelneming voor hen was opengesteld.

Bart Braat.

PROGRAMMA 1980

dinsdag 24 juni
20.00 uur

- Lezing met dia's door de heer Oudeweernink over oude automobielen, waarbij vooral de Nederlandse Spijker aan de orde komt.
LET WEL: in afwijking van eerdere publikaties zal deze lezing niet in Beerestein plaatsvinden, maar in de benedenzaal van HET BRANDPUNT, Oude Utrechtseweg 6.

dinsdag 9 september
20.00 uur

- Lezing met dia's door de heer J.H. van Borssum Euisman over de Teyler's Stichting.
Plaats: "t Wapen van Beerestein", Zandvoortweg 152, Ingang Goeman Borgesiuslaan.

zaterdag 13 september

- Excursie naar het Teyler's Museum in Haarlem. U kunt zich voor deze excursie opgeven op dinsdagavond 9 september.

dinsdag 7 oktober
20.00 uur

- Lezing over genealogie door ons lid, de heer J.W. Miermans.
Eigenlijk betreft het hier een introductie-avond voor al diegenen onder ons die wel iets meer over hun eigen familiegeschiedenis zouden willen weten, maar niet goed weten hoe een dergelijk onderzoek aan te vangen.
Desgewenst kunt u daarna deelnemen aan een door de heer Miermans te verzorgen cursus genealogie (drie avonden) op de dinsdagen 21 oktober, 4 november en 18 november.
Deze cursus is gratis voor leden van de Historische Kring "Baerne".
Wel graag opgave vooraf! Andere belangstellenden zijn eveneens van harte welkom op de introductie-avond op 7 oktober. Van hen zal echter bij inschrijving voor de cursus van drie avonden een totaal bedrag van f 10,-- worden gevraagd.
Plaats: zowel voor de introductie-avond als voor de cursusavonden: Waldheim Mavo, Vondellaan 2.

- donderdag 13 november - Lezing met dia's door Mr. C.C.M. Collard over het leven van Marie Antoinette.
Plaats: Waldheim Mavo, Vondellaan 2.
- dinsdag 2 december - Verguldavondje, natuurlijk weer o.l.v. mevrouw Astro-van Hasselt.
Plaats: onze eigen kelderruimte onder het Gemeentehuis.
T.z.t. volgen nadere bijzonderheden betreffende opgave, i.v.m. het bestellen van de ingrediënten.

o-o-o-o-o-o-o

LEZINGENCYCLUS ROMEINEN II

Gedurende de maanden januari/maart 1980 heeft de Historische Kring "Baerne", samen met de Volksuniversiteit Baarn, een lezingencyclus van 5 lezingen georganiseerd over de politieke en militaire aspecten van het Romeinse Rijk.

In aansluiting hierop overweegt de Kring om, wederom in samenwerking met de Volksuniversiteit Baarn, een tweede cyclus, ditmaal van 6 lezingen, te organiseren over enkele sociale en culturele aspecten van de Romeinen.

De lezingen zullen aanvangen op woensdag 24 september 1980 en verder om de 14 dagen worden gehouden.

- 1e avond 24 sept. 1980 : spreker Dr. Van Hulzen: onderwerp
Het dagelijks leven in de Romeinse tijd.
- 2e avond 8 okt. 1980 : Spreker de heer H. Folkens: onderwerp
Godsdienst en godsdienstige gebruiken.
- 3e avond 22 okt. 1980 : Spreker de heer C.A. Halee: onderwerp
Romeinse Limes i.v.m. Romeins aarde-
werk en terra sigillata.
- 4e avond 5 nov. 1980 : Spreker de heer C.A. Halee: onderwerp
Het gewone Romeinse gebruiksaardewerk.
- 5e avond 19 nov. 1980 : Spreekster Prof. Dr. C. Isings:
onderwerp Romeins glaswerk.
- 6e avond 3 dec. 1980 : Spreker de heer H. Folkens: onderwerp
Nabeschouwing.

De lezingen zullen worden gehouden in de Kennedy Mavo, Kerkstraat 28 te Baarn. De prijs bedraagt f 12.-- per persoon voor 6 lezingen, te voldoen bij inschrijving, hetgeen dient te geschieden bij de Volksuniversiteit Baarn, p/a De Speeldoos, Rembrandtlaan 35, Baarn.

De inschrijving zal opengesteld worden na het verschijnen van de Speeldooskrant (omstreeks begin augustus 1980).

o-o-o-o-o-o-o